Ṛgveda 10.90 - Puruṣasūkta

Saṃhitā	*Padapāṭha*
१० ॥९० ॥१	
सहस्रशीर्षा पुरुषः सहस्राक्षः सहस्रपात् स भूमिं विश्वतो वृत्वात्यतिष्ठद्दशांगुलम्	सहस्रऽशीर्षा पुरुषः सहस्रऽअक्षः सहस्रऽपात् सः भूमिं विश्वतः वृत्वा अति अतिष्ठत् दशऽअंगुलम्
१० ॥९० ॥२	
पुरुष एवेदं सर्वं यद्भूतं यच्च भव्यम् उतामृतत्वस्येशानो यदन्नेनातिरोहति	पुरुषः एव इदं सर्वं यत् भूतं यत् च भव्यम् उत अमृतऽत्वस्य ईशानः यत् अन्नेन अतिऽरोहति
१० ॥९० ॥३	
एतावानस्य महिमातो ज्यायांश्च पूरुषः पादो ऽस्य विश्वा भूतानि त्रिपादस्यामृतं दिवि	एतावान् अस्य महिमा अतः ज्यायान् च पुरुषः पादः अस्य विश्वा भूतानि त्रिऽपात् अस्य अमृतं दिवि
१० ॥९० ॥४	
त्रिपादूर्ध्व उदैत्पुरुषः पादो ऽस्येहाभवत्पुनः ततो विष्वङ्व्यक्रामत्साशनानशने अभि	त्रिऽपात् ऊर्ध्वः उत् ऐत् पुरुषः पादः अस्य इह अभवत् पुनः ततः विष्वङ् विअक्रामत् साशनानशने अभि
१० ॥९० ॥५	
तस्माद्विराळजायत विराजो अधि पूरुषः स जातो अत्यरिच्यत पश्चाद्भूमिमथो पुरः	तस्मात् विऽराट् अजायत विऽराजः अधि पुरुषः सः जातः अति अरिच्यत पश्चात् भूमिं अथो पुरः
१० ॥९० ॥६	
यत्पुरुषेण हविषा देवा यज्ञमतन्वत वसंतो अस्यासीदाज्यं ग्रीष्म इध्मः शरद्धविः	यत् पुरुषेण हविषा देवाः यज्ञं अतन्वत वसंतः अस्य आसीत् आज्यं ग्रीष्मः इध्मः शरत् हविः
१० ॥९० ॥७	
तं यज्ञं बर्हिषि प्रौक्षन्पुरुषं जातमग्रतः तेन देवा अयजन्त साध्या ऋषयश्च ये	तं यज्ञं बर्हिषि प्र औक्षन् पुरुषं जातं अग्रतः तेन देवाः अयजन्त साध्याः ऋषयः च ये
१० ॥९० ॥८	
तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतः संभृतं पृषदाज्यम् पशून्तांश्चक्रे वायव्यानारण्यान्ग्राम्याश्च ये	तस्मात् यज्ञात् सर्वऽहुतः संऽभृतं पृषत् आाज्यम् पशून् तान् चक्रे वायव्यान् आरण्यान् ग्राम्याः च ये
१० ॥९० ॥९	
तस्माद्यज्ञात्सर्वहुत ऋचः सामानि जज्ञिरे छंदांसि जज्ञिरे तस्माद्यजुस्तस्मादजायत	तस्मात् यज्ञात् सर्वऽहुतः ऋचः सामानि जज्ञिरे छंदांसि जज्ञिरे तस्मात् यजुः तस्मात् अजायत

Saṃhitā	*Padapāṭha*
१० ॥९० ॥१०	
तस्मादश्वा अजायन्त ये के चोभयादतः	तस्मात् अश्वाः अजायन्त ये के च उभयादतः
गावो ह जज्ञिरे तस्मात्तस्माज्जाता अजावयः	गावः ह जज्ञिरे तस्मात् तस्मात् जाता अजावयः
१० ॥९० ॥११	
यत्पुरुषं व्यदधुः कतिधा व्यकल्पयन्	यत् पुरुषं वि अदधुः कतिधा वि अकल्पयन्
मुखं किमस्य कौ बाहू का ऊरू पादा उच्येते	मुखं किं अस्य कौ बाहू कौ ऊरू पादो उच्येते
१० ॥९० ॥१२	
ब्राह्मणो ऽस्य मुखमासीद्बाहू राजन्यः कृतः	ब्राह्मणः अस्य मुखं आसीत् बाहू राजन्यः कृतः
ऊरू तदस्य यद्वैश्यः पद्भ्यां शूद्रो अजायत	ऊरू तत् अस्य यत् वैश्यः पत्ऽभ्यां शूद्रः अजायत
१० ॥९० ॥१३	
चन्द्रमा मनसो जातश्चक्षोः सूर्यो अजायत	चन्द्रमाः मनसः जातः चक्षोः सूर्यः अजायत
मुखादिंद्रश्चाग्निश्च प्राणाद्वायुरजायत	मुखात् इंद्रः च अग्निः च प्राणात् वायुः अजायत
१० ॥९० ॥१४	
नाभ्या आसीदन्तरिक्षं शीर्ष्णो द्यौः समवर्तत	नाभ्याः आसीत् अन्तरिक्षं शीर्ष्णः द्यौः सं अवर्तत
पद्भ्यां भूमिर्दिशः श्रोत्रात्तथा लोकाँ अकल्पयन्	पत्ऽभ्यां भूमिः दिशः श्रोत्रात् तथा लोकान् अकल्पयन्
१० ॥९० ॥१५	
सप्तास्यासन्परिधयस्त्रिः सप्त समिधः कृताः	सप्त अस्य आसन् परिऽधयः त्रिः सप्त संऽइधः कृताः
देवा यद्यज्ञं तन्वाना अबध्नन्पुरुषं पशुम्	देवाः यत् यज्ञं तन्वानाः अबध्नन् पुरुषं पशुम्
१० ॥९० ॥१६	
यज्ञेन यज्ञमयजन्त देवास्तानि धर्माणि प्रथमान्यासन्	यज्ञेन यज्ञं अयजन्त देवाः तानि धर्माणि प्रथमानि आसन्
ते ह नाकं महिमानः सचन्त यत्र पूर्वे साध्याः सन्ति देवाः	ते ह नाकं महिमानः सचन्त यत्र पूर्वे साध्याः सन्ति देवाः